

УДК 368:351.863

Держач О.М., аспірант
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ВПЛИВ ОБ'ЄДНАНЬ УЧАСНИКІВ СТРАХОВОГО РИНКУ НА ЙОГО ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ

В статье исследованы основные направления влияния объединений участников страхового рынка на его финансовую безопасность, проанализировано влияние процессов консолидации и координации совместной деятельности страховых компаний, исследована роль этих процессов в формировании ассоциативных объединений, консорциумных и холдинговых структур, страховых и перестраховочных пулов, а также их значение в обеспечении финансовой безопасности страхового рынка.

Ключевые слова: финансовая безопасность, страховой рынок, объединение участников страхового рынка, страховой пул, саморегулируемая организация.

The main directions of the influence of associations of insurance market participants on its financial security are investigated, the influence of the processes of consolidation and coordination of insurance companies joint activity is analyzed, the role of these processes in the formation of associative organizations, consortium and holding companies, insurance and reinsurance pools and their importance in ensuring of financial security of insurance market are investigated in the article.

Key words: financial security, insurance market, association of insurance market participants, insurance pool, self-regulatory organization.

Постановка проблеми. Сучасний страховий ринок знаходиться під постійним впливом різних факторів, у тому числі під впливом на рівень його фінансової безпеки. Особливу увагу сьогодні привертають різні процеси та тенденції на страховому ринку, які справляють опосередкований «недержавний» вплив на рівень фінансової безпеки страхового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважна більшість досліджень недержавних важелів впливу на фінансову безпеку страхового ринку, фінансової системи та держави в цілому проводиться фахівцями страхових компаній та саморегулювальними організаціями. Зокрема, цією проблематикою останнім часом займається Ліга страхових організацій України. Також активно проводяться дослідження групою Ллойд та іншими об'єднаннями страховиків.

Не вирішені раніше частини проблеми. Дослідження вітчизняних науковців у цій сфері стосуються лише окремих аспектів та не охоплюють усієї проблематики. Як правило, у таких роботах проводиться аналіз певного напрямку впливу з боку недержавних важелів на стійкість страхових компаній та фінансову безпеку всього страхового ринку.

Метою статті є дослідження особливостей впливу факторів, які не мають прямого відношення до державного регулювання фінансових ринків, тобто факторів недержавного впливу на фінансову безпеку страхового ринку, та аналіз основних взаємозв'язків між цими факторами.

Виклад основного матеріалу. Власні можливості страхових компаній, як правило, є недостатніми для подолання великої кількості перешкод, що стоять на шляху забезпечення оптимального рівня їхньої фінансової безпеки, а також безпеки страхового ринку в цілому. З метою об'єднання зусиль, у тому числі координації своєї діяльності у цьому напрямку, страховики досить часто ініціюють створення різних програм, а також організовують певні об'єднання.

Надзвичайно важливими факторами, які здійснюють опосередкований вплив на рівень фінансової безпеки страхового ринку, є консолідація вітчизняного страхового ринку, діяльність страховиків у напрямку координації діяльності всіх учасників страхового ринку та лобювання спільних інтересів. Це сприяє забезпеченню належного рівня фінансової безпеки страховиків та створенню умов для підтримки оптимального рівня фінансової безпеки всього страхового ринку.

Останнім часом страхові компанії ініціюють створення спільних програм розвитку вітчизняного страхового ринку, активно вносять пропозиції до законопроектів у галузі страхування, спільними зусиллями намагаються контролювати дотримання антимонопольного законодавства у страховій галузі та забезпечення рівних прав усіх учасників страхового ринку, а, відповідно, й забезпечення фінансової безпеки цього ринку.

Необхідність вирішення вищезазначених задач та реалізації заходів, пов'язаних із забезпеченням належного рівня фінансової безпеки страхового ринку, стала причиною створення саморегулювальних організацій у страховому секторі.

Функціонування саморегульованих організацій, до яких входять страховики, опосередковано впливає на фінансову безпеку страхового ринку через такі функції:

- створення спільних програм розвитку страхового ринку;
- координація діяльності всіх учасників страхового ринку та лобювання спільних інтересів;
- внесення пропозицій до законопроектів у галузі страхування;
- захист прав споживачів страхових послуг;
- розвиток страхового співробітництва на принципах транспарентності;
- організація процесу підготовки та перепідготовки фахівців;
- формування інституту страхових омбудсменів, забезпечення ефективного досудового врегулювання спорів між страховими компаніями;
- створення позитивного іміджу учасників страхового ринку;
- активна співпраця з міжнародними організаціями та страховими об'єднаннями;
- забезпечення належного рівня фінансової безпеки страхового ринку та фінансової безпеки держави в цілому [5].

Сьогодні на вітчизняному страховому ринку діють близько 300 страхових компаній, які не входять до жодного страхового об'єднання, що в результаті розвитку кризових явищ на фінансових ринках може призвести до негативного впливу на фінансову безпеку страхового ринку, оскільки координувати діяльність кожного окремого страховика та спрямовувати її у певному напрямку є досить складним завданням.

Саморегульовані організації у страховій сфері вже створені та ведуть активну діяльність на ринках Польщі, Німеччини, Австрії, Канади, Японії. Саморегульовані організації у цих країнах виступають основою ефективною співпраці страховиків з державними органами влади та забезпечують гарантії страхового відшкодування, що є основою зростання обсягів надання страхових послуг і прямо впливає як на рівень фінансової безпеки кожного страховика, так і на страховий ринок в цілому.

Однією з ефективно функціонуючих вітчизняних саморегульованих організацій є Ліга страхових організацій України (ЛСОУ), діяльність якої спрямована на підтримку належного рівня фінансової безпеки страхового ринку за допомогою:

- участі в обговоренні та створенні законодавчих актів, що стосуються питань розвитку вітчизняної страхової справи;
- тісної співпраці з органами державної влади країни у напрямку спільної координації у вирішенні нагальних проблем, які існують на українському страховому ринку;
- взаємодії з міжнародними страховими об'єднаннями та співпраці у напрямку забезпечення фінансової безпеки страхового ринку;
- створення спеціальних комісій та експертних рад;
- проведення конференцій та семінарів, присвячених проблемам розвитку страхування в Україні [4].

Основа інфраструктури Ліги страхових організацій України утворюють підрозділи, до компетенції яких відноситься:

- аналіз сучасних тенденцій розвитку страхового ринку та формування інформаційної бази за кожним напрямком страхової діяльності;
- організація процесу підготовки та перепідготовки кадрів у сфері страхування;
- зв'язок організації з найбільшими міжнародними страховими об'єднаннями та активна взаємодія у спільних напрямках.

Як правило, важливою умовою створення саморегульованої організації є входження до її складу всіх без виключення страхових компаній країни. Але сьогодні до Ліги страхових організацій України входить лише третина вітчизняних страхових компаній. Участь усіх страховиків у Лізі страхових організацій України сприяла б поширенню та впливу прийнятих цією саморегульованою організацією рішень на діяльність усіх учасників вітчизняного страхового ринку, що забезпечить фінансову стійкість страховиків та сприятиме концентрації їх спільних зусиль щодо підвищення рівня фінансової безпеки страхового ринку.

Важливим фактором «недержавного» впливу на рівень фінансової безпеки страхового ринку є функціонування страхових концернів, що являє собою діяльність страхових компаній у напрямку централізації їх фінансової, інвестиційної та страхової діяльності. У вітчизняній практиці об'єднання страховиків у страхові концерни не набуло поширення. Існують лише окремі випадки вступу українських страховиків до складу зарубіжних концернів. Так, наприклад, у 1994 році УСК «Княжа» увійшла до складу одного з найпотужніших концернів Європи – «Vienna Insurance Group» [6], який займає друге місце за обсягами страхування серед страховиків Центральної та Східної Європи. Таким чином, вступивши до європейського страхового концерну, УСК «Княжа» може гарантувати своїм страхуваль-

никам виконання практично всіх взятих зобов'язань, що позитивно впливає на загальний рівень фінансової безпеки вітчизняного страхового ринку.

Також, враховуючи катастрофічно низький рівень капіталізації вітчизняних страховиків, об'єднання їх капіталів для здійснення спільної діяльності у межах концерну дасть змогу страхувати значно більші ризики. Це сприятиме зростанню обсягів надання страхових послуг, накопиченню страхових премій всередині країни та покращенню рівня фінансової безпеки страхового ринку України.

В умовах динамічного розвитку страхового ринку та зростання обсягів надання страхових послуг постійно виникають нові можливості розвитку страхових компаній та масштабні проекти надання страхових послуг, реалізація яких потребує створення тимчасових об'єднань страхових компаній та утворення відповідних консорціумів. Реалізація спільних великих проектів декількома страховиками сприяє мінімізації ризиків діяльності страхових компаній та підвищує рівень фінансової безпеки страхового ринку.

Страхові компанії, які об'єднуються у консорціуми, підпорядковуються спільному керівництву у вирішенні окремих питань, що стосуються конкретних програм та проектів, реалізація яких і є метою консорціумного об'єднання. У всіх інших аспектах страхові компанії, об'єднані у консорціум, є самостійними суб'єктами на страховому ринку. Після досягнення мети створення консорціуму, тобто реалізації проекту, це об'єднання страхових компаній припиняє своє існування.

Звісно, не можна стверджувати про виключно позитивний ефект від об'єднання зусиль страховиків з метою реалізації спільного проекту для фінансової безпеки всього страхового ринку. Невдала реалізація проекту може значно зменшити обсяги ресурсів страховиків та їх фінансові можливості для проведення майбутньої ефективної діяльності, що негативно позначиться на фінансовій стійкості цих страховиків, а у випадку систематичних «провалів» спільних проектів консорціумних утворень страховиків – негативно вплине на загальний стан фінансової безпеки страхового ринку.

В Україні створення консорціумних об'єднань страховиків, як і утворення страхових концернів, не набуло значного практичного поширення. У 1994 році утворено Національний консорціум авіастраховиків, основою якого є договір перестрахування Повітряних сил України [7]. Діяльність цього консорціуму пов'язана зі співстрахуванням та перестрахуванням авіаційних ризиків на основі заздалегідь визначених страхових тарифів. Також страховики, які входять до цього консорціуму, проводять спільні дослідження при вивченні вітчизняного ринку авіаризиків.

Досить важливим «недержавним» важелем впливу на рівень фінансової безпеки страхового ринку є створення асоціацій страховиків, спрямованих на активну участь у розробці нормативно-правових актів у сфері страхування, спільну підготовку та перепідготовку страхових брокерів та агентів, участь у міжнародних страхових організаціях та спільних проектах розвитку глобального страхового ринку. Діяльність асоціацій опосередковано впливає на рівень фінансової безпеки страхового ринку країни.

На сьогодні у світі активно функціонує ряд асоціацій страховиків, учасники яких активно працюють у напрямку забезпечення власної стабільності та фінансової безпеки всього ринку:

- регіональні (Харківська спілка страховиків);
- національні (Асоціація страховиків України, Асоціація професійних страхових посередників України, Асоціація британських страховиків, Американська страхова асоціація);
- міжнародні (Міжнародна асоціація зі страхування, Міжнародна асоціація товариств взаємного страхування, Міжнародна асоціація органів страхового нагляду, Міжнародна асоціація актуаріїв);
- галузеві (Медичне страхове бюро України);
- міжгалузеві [1].

Ще одним «недержавним» важелем впливу на фінансову безпеку страхового ринку є страхові холдингові компанії, тобто організації, які належать їх акціонерам, а відповідальність яких обмежується наявним пакетом акцій у їх володінні. Страховий холдинг являє собою сукупність материнської компанії та підпорядкованих їй дочірніх страхових компаній.

Злиття капіталів та об'єднання організацій у холдинги, як правило, позитивно впливає на стан фінансової безпеки страхового ринку, що обумовлено більшими фінансовими можливостями страховиків, які входять до холдингу, та сприяє кращому захисту страхових компаній. Але, поряд з цим, входження страховиків до холдингів, у складі яких є, наприклад, банки, може негативно вплинути на фінансову стійкість страхових компаній у разі настання банківської кризи та «перетягування» капіталу від страховиків до банків. А якщо у країні діє декілька таких холдингів, до складу яких входить значна кількість страхових компаній, то кризові прояви у банківському секторі неминуче знизять рівень фінансової безпеки й страхового ринку.

Також певний вплив на рівень фінансової безпеки страхового ринку, якщо не найбільший, робить об'єднання фізичних осіб-андерайтерів та їх спільна діяльність у рамках синдикатів, які являють собою об'єднання фізичних осіб, кожна з яких несе повну відповідальність у рамках, зазначених в умовах укладення страхових угод між учасниками таких страхових синдикатів. Синдикат не є юридич-

ною особою, це союз учасників, дохід та збитки якого розподіляються пропорційно до участі кожного члена синдикату.

Синдикат допускає до свого складу лише фінансово стійких страховиків, що дозволяє цьому утворенню функціонувати без значних проблем та розвиватися, позитивно впливаючи на рівень фінансової безпеки країни. Також синдикат контролює обов'язкове резервування певних сум від його операцій для покриття можливих виплат неплатоспроможних андерайтерів, що також позитивно впливає на фінансову безпеку страхового ринку.

Яскравим прикладом функціонування страхових синдикатів є корпорація «Ллойд», у рамках якої діє велика кількість конкуруючих між собою страхових синдикатів. Кожний синдикат, що входить до цієї структури, представлений лідируючим брокером ринку, який бере на себе ризики від брокера «Ллойд». Важливою складовою корпоративної структури «Ллойд» є її Рада, яка виконує загальні координуючі функції всіх синдикатів цієї корпорації. Завдання Ради «Ллойд» полягає в аналізі платоспроможності та фінансової стійкості страхових синдикатів та наданні їм відповідних дозволів на здійснення страхування у певних межах корпорації.

Оскільки кожний синдикат несе індивідуальну відповідальність за свою діяльність, то, з метою загальної стабільності розвитку корпорації, Рада «Ллойд» повинна допускати до активної страхової діяльності лише ті синдикати, які є фінансово стійкими та здатними виплачувати страхові премії у повному обсязі. Рада «Ллойд» координує процес обов'язкового резервування певних сум від операцій синдикатів для покриття можливих виплат неплатоспроможних андерайтерів. Залучаючись до участі у цій корпоративній структурі, кожний новий синдикат повинен внести значний депозит до корпорації «Ллойд», відповідно до якого Рада «Ллойд» встановлює ліміти збору страхових платежів та надання страхових послуг. Усі страхові премії, отримані учасниками «Ллойд», зараховуються у трастовий фонд, який є у кожному синдикаті. Використання коштів трастового фонду дозволяється лише за призначенням [2].

Останнім часом ризики, які характерні для страхового сектора, набувають все більшого поширення. Це стало причиною добровільних об'єднань страхових компаній у страхові пули з метою розподілу небезпечних та маловідомих ризиків та забезпечення фінансової стійкості кожної страхової компанії – члена страхового пулу.

На відміну від корпоративного об'єднання синдикатів, при якому кожний окремий андерайтер відповідає індивідуально за своїми зобов'язаннями перед страхувальниками та всім своїм майном, учасники страхового пулу несуть солідарну відповідальність за виконання своїх обов'язків.

Основою страхової діяльності пулу є принцип співстрахування. Страхові компанії, передаючи застраховані ризики до пулу, отримують частку премій, зібраних пулом, пропорційну переданим ризикам. Ця сама пропорційна участь стосується і розподілу зобов'язань пулу у випадку отримання останнім збитків. Квота страховиків у пулі визначається пропорційно до обсягу страхових внесків, які передаються страховими компаніями до загального фонду пулу. Таким чином, об'єднуючи спільні зусилля, страховий пул може забезпечувати перестраховання найбільш ризикованих страхових договорів та підвищувати таким чином загальний рівень фінансової безпеки страхового ринку.

Узагальнена характеристика впливу «недержавних» важелів на рівень фінансової безпеки страхового ринку представлена на рис. 1.

Окрім загальних організаційно-правових форм діяльності страхових компаній, існують і особливі форми організації страхової діяльності: товариства взаємного страхування, недержавні пенсійні фонди, перестраховальні компанії, функціонування яких тим чи іншим чином також впливає на рівень фінансової безпеки страхового ринку.

Товариство взаємного страхування є некомерційною організацією, основою якої є пайова участь та централізація коштів, а також здійснення страхування майна та певних майнових інтересів членів даного товариства. Кожний член товариства взаємного страхування є одночасно і страховиком, і страхувальником. Діяльність у рамках товариства дозволяє оптимізувати функціонування учасників страхового ринку.

Специфічним важелем впливу на фінансову безпеку страхового ринку є рівень ефективності функціонування недержавних пенсійних фондів, що являють собою специфічну форму організації, яка забезпечує рентні платежі страхувальникам після досягнення, як правило, пенсійного віку. Діяльність цих структур дозволяє мобілізувати кошти населення на довгий період та використовувати їх за різними напрямками як на страховому ринку, так і в усьому фінансовому секторі, що сприяє збільшенню обсягів страхування та зміцнює рівень фінансової безпеки.

Висновки. Таким чином, основою «недержавних» важелів впливу на фінансову безпеку страхового ринку є реалізація спільних проектів у страховій сфері, координація спільних зусиль страховиків, розподіл небезпечних та маловідомих ризиків, об'єднання страхового та банківського капіталів, проведення спільної діяльності фізичних осіб-андерайтерів на страховому ринку, координація діяльності страховиків за окремими напрямками та видами страхування та інші недержавні важелі, що здійснюють опосередкований вплив на фінансову безпеку страхового ринку.

Рис. 1. Характеристика «впливу» недержавних важелів на рівень фінансової безпеки страхового ринку

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Об'єднання страхових організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://insins.net/insurance/42-obyednannya-strahovih-organizacyi.html>.
2. Lloyd's [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lloyds.com/Lloyds/About-us>.
3. Організаційно-правові форми страхової діяльності. Об'єднання страховиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uig.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=198&Itemid=41.
4. Ліга страхових організацій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com/liga/about/info>.
5. Шаги в сторону создания саморегулируемой организации [Електронний ресурс] / ЛСОУ // Режим доступу: http://tristar.com.ua/1/art/lsou_shagi_v_storonu_sozdaniia_samoreguliruemoi_organizatsii_13328.html.
6. Українська страхова компанія «Княжа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ffu.org.ua/ukr/sponsors/10>.
7. Стан та перспективи розвитку перестраховання в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uig.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=300&Itemid=46.
8. НАСК «Оранта» станет системообразующей компанией страхового рынка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.strahovatel.com.ua/blog/insurers/oranta/232>.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2012.

УДК 005.71(043.3)

Гронь О.В.

Харківський національний економічний університет

ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВІ

В работе исследовано формирование потенциала реализации стратегических изменений на предприятиях. Определена основная идея научного подхода к реализации стратегических изменений. Разработано методическое обеспечение по формированию и оценке потенциала реализации стратегических изменений. Проанализированы различные подходы к определению понятия «изменения».

Ключевые слова: изменения, предприятие, стратегия, потенциал, стратегические изменения, объект стратегических изменений.

The formation of the potential of business strategic changes realization is investigated in the article. The basic idea of scientific approach to strategic changes implementation is determined. Methodological support concerning the formation and evaluation of the potential of strategic changes realization is worked out. Various approaches to the definition of the concept «changes» are analyzed.

Key words: changes, company, strategy, potential, strategic changes, object of strategic changes.

Постановка проблеми. Реалізація стратегічних змін розглядається як мистецтво менеджменту, що обумовлено використанням управлінських ресурсів. Увага топ-менеджерів на етапі розробки стратегії звернена на потенціал змін – можливості економічних, організаційних, людських ресурсів для досягнення цілей змін та вимагає знань принципів, технологій організації, мотивації, лідерства, досягнення задоволення від праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених питання управління організаційними змінами досліджують такі вчені: І.М. Акімова, О.В. Виноградова, С.Б. Довбня, М.О. Кизим, А.П. Наливайко, В.С. Пономаренко. Серед російських дослідників – М.Д. Аїстова, Г.Б. Клейнер, І.І. Мазур, В.Н. Тренюв, С.Р. Філонович, В.Ф. Шапіро, Г.В. Широкова. В їх роботах досліджено сучасні концепції, методи організаційних змін, передумови та стратегічні аспекти управління ними.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Разом із тим, в сучасних дослідженнях недостатньо приділено уваги моніторингу процесів управління стратегічними змінами, виміру показників їх ефективності. Відсутність єдності у підходах, методах управління та оцінювання стратегічних змін підприємства обумовлюють необхідність проведення подальших системних досліджень процесів та характеру організаційних змін, розробки методичного забезпечення щодо формування та оцінювання потенціалу реалізації стратегічних змін.

Постановка завдання. Актуальність, практична значущість і недостатня розробленість означених питань управління стратегічними змінами підприємства зумовили завдання даного дослідження.